

Sylwester Czopek

Wystawa „Czas brązu” w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie

Na przełomie 2002 i 2003 roku w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie była czynna wystawa zatytułowana „Czas brązu”. Przygotowano ją jako drugą część cyklu „Czasy przedhistoryczne”, wcześniej była eksponowana wystawa „Czas żelaza”.

W swym założeniu ekspozycja miała prezentować różnorakie aspekty związane z surowcem brązowym w pradziejach, a epoką brązu w szczególności. Poprzez zabytki metalowe starano się pokazać zarówno bogactwo kultury materialnej i wysoki poziom rozwoju cywilizacyjnego, jak i inne problemy prahistoryczne, w interpretacji których istotną rolę odgrywa brąz (np. zróżnicowanie społeczne, kultura symboliczna, kontakty handlowe itd.). Jako motto wystawy wybrano słowa Owidiusza (Metamorfozy, 125–126):

*Potem nadszedł wiek trzeci – miedziany. Gwałtowny,
Porywczy do broni. A jednak nie zbrodniczy.*

Poszczególne grupy zagadnień, które zilustrowano zabytkami (w sumie zgromadzono nieco ponad 500 różnorodnych przedmiotów brązowych) oraz zaprezentowano na planszach to:

- produkcja brązu w aspekcie technologicznym z prezentacją głównych metod wytwórczych (ilustracją były tutaj formy odlewnicze, „ceramika techniczna”, półprodukty, „złom brązowy”, inwentarz grobu rzemieślnika-odlewcy, mapy występowania złóż miedzi i cyny oraz głównych ośrodków produkcyjnych funkcjonujących w epoce brązu i wczesnej epoce żelaza);
- wykorzystanie stopu do produkcji różnych przedmiotów – od broni (miecze, sztylety, groty oszczepów-włóczni i strzał, czekany), przez narzędzia (noże, sierpy, siekiery, brzytwy, przybory toaletowe) i naczynia z blachy brązowej po ozdoby (szpile, zapinki, bransolety, naszyjniki, naramienniki, nagołenniki, pierścienie i zausznice, drobne skrzęty i zawieszki) oraz do innych celów – np. do zdobienia ceramiki; zwrócono uwagę na symboliczne konotacje nowego metalu i jego obróbki;
- skarby brązowe (pokazano tutaj inwentarze skarbów lub ich części, zarówno z Podkarpacia (Jaworze Dolne, Hłomcza, Stefkowa, Przędzel, Wiśniowa, Trzciana), jak i innych regionów (Czarków, Czubin, Karmin, Ostrowo, Stubło, Śliwniki, Wójcza); na szczególną uwagę zasługiwał w tej grupie

kompletny depozyt z Niepołomic, liczący 63 przedmioty, głównie masywne naramienniki; zwrócono uwagę na duże walory poznawcze skarbów i różnorakie interpretacje;

- znaczenie brązów w obrządku pogrzebowym epoki brązu i wczesnej epoki żelaza – na przykładzie znalezisk z badanego w ostatnich latach, birtualnego cmentarzyska w Wierzwicach, pow. leżajski (zrekonstruowano bogato wyposażone groby: szkieletowy, ciałopalny jamowy i ciałopalny popielnicowy oraz pokazano okazały zestaw przedmiotów odkrytych w trakcie prowadzonych ostatnio badań wykopaliskowych – szpil, bransolet, naszyjników, zawieszek, guzików, pierścionków, noży itd.);
- możliwości dokładnej identyfikacji przedmiotów brązowych i powiązania ich z konkretnymi obszarami, a nawet etnosami – na przykładzie brązów scytyjskich, celtyckich i bałtyjskich;
- wymiana i handel brązem – zwrócono uwagę na brąz jako nośnik postępu cywilizacyjnego oraz konieczność wzajemnych (międzygrupowych, międzykulturowych) kontaktów w zakresie zaopatrzenia w ten metal lub gotowe wyroby;
- dziedzictwo epoki brązu w czasach późniejszych – pokazano brązy z okresu rzymskiego, a nawet wczesnego średniowiecza i czasów historycznych, jako trwałą zdobycz wcześniejszych okresów.

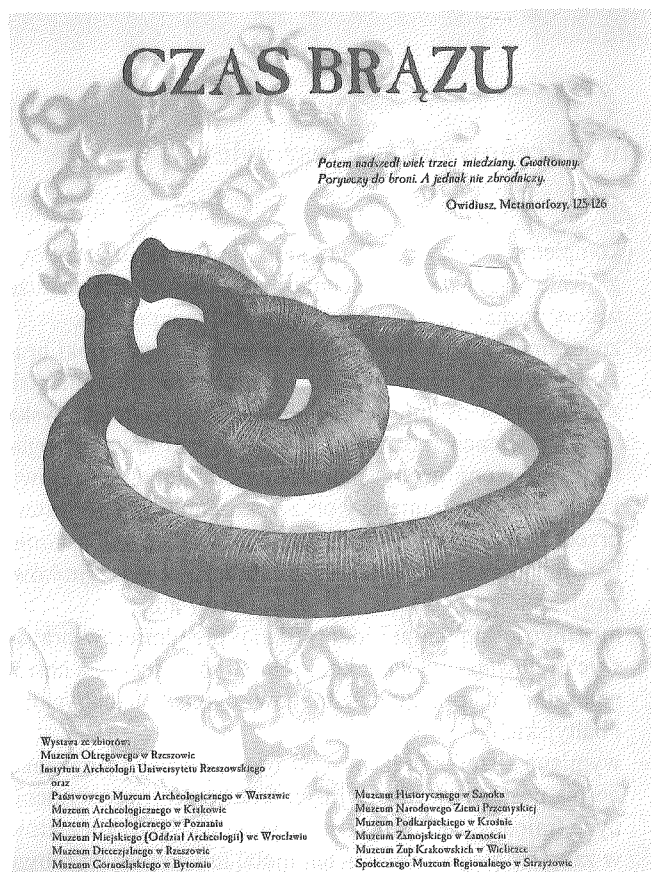
Jako metodę przekazu wybrano pokaz zabytków, czasami w zrekonstruowanych kontekstach (rekonstrukcje grobów z przedmiotami brązowymi, rekonstrukcje strojów) oraz graficzną prezentację na barwnych planszach (mapy zasięgów poszczególnych kategorii przedmiotów, wykresy, rekonstrukcje). Swoistym przewodnikiem były słowa Homera zaczerpnięte z Iliady oraz Odysei i cytowane na każdej planszy rozpoczynającej daną problematykę. Z założenia bowiem „...kultura materialna jaką obserwujemy w tym czasie na obszarach na północ od kręgu śródziemnomorskiego, wydać się może uboga i barbarzyńska, wytworzyły ją społeczeństwa nie różniące się zbytnio od znanych z Iliady, Odysei czy mitu o Argonautach”¹. Miało to na celu pokazanie, że środkowoeuropejska kultura epoki brązu była częścią starożytnego świata.

¹ G. Clark, S. Piggot, *Spółczesność prahistoryczna*, Warszawa 1970, s. 394–395.

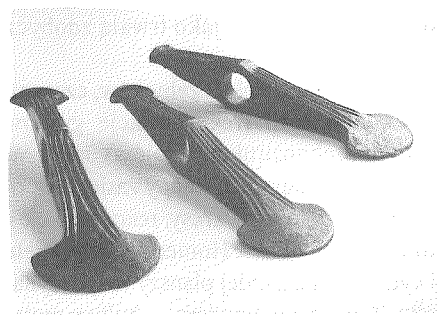
Zabytki pozyskane na wystawę pochodziły z następujących placówek: Muzeum Okręgowego w Rzeszowie, Instytutu Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie, Muzeum Archeologicznego w Krakowie, Muzeum Archeologicznego w Poznaniu, Muzeum Miejskiego – Oddział Archeologii we Wrocławiu, Muzeum Diecezjalnego w Rzeszowie, Muzeum Górnośląskiego w Bytomiu, Muzeum Historycznego w Sanoku, Muzeum Narodowego Ziemi Przemyskiej w Prze-

myślu, Muzeum Podkarpackiego w Krośnie, Muzeum Zamojskiego w Zamościu, Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce, Społeczne Muzeum Regionalne w Strzyżowie.

Opisywana wystawa została dostrzeżona w dorocznym konkursie **Wydarzenie Muzealne Roku – Sybilla 2002**. Gdzie w kategorii wystaw archeologicznych otrzymała wyróżnienie. Wręczenie nagród, jak co roku, odbyło się 18 maja 2003 na Zamku Królewskim w Warszawie.

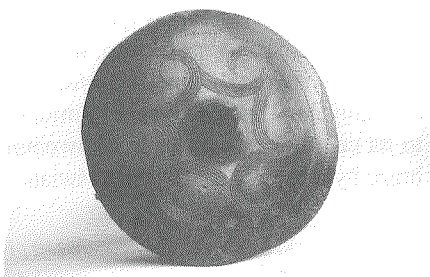

Plakat wystawy

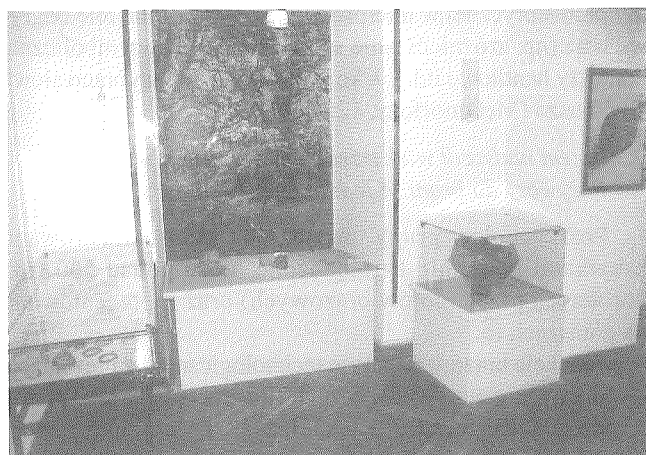

Czekany brązowe – fragment ekspozycji

Obuch czekana brązowego – jedna z plansz na wystawie z powiększeniami zabytków

Fragment ekspozycji

Fragment ekspozycji

Fragment ekspozycji